

DilraboXon RUSTAMOVA,
Andijon davlat universiteti dotsenti, PhD
E-mail: dilraboXonroostamova@gmail.com

Filologiya fanlari doktori, professor v.b. Sh.Hamroyeva taqrizi asosida

ENSIKLOPEDIK LUG'AT MAQOLASINING LEKSIKOGRAFIK TALABLARI XUSUSIDA

Annotatsiya

Lug'atning qanday ommaga mo'ljallangani ensiklopediyaning muhim parametridan sanaladi. Lug'at mo'ljallangan auditoriya har qanday lug'atning annotatsiyasida ko'rsatilishi talab etiladi. Lug'at maqolasi mazmuni va tuzilishi haqida aytilgan fikrlardan ma'lum bo'ladiki, mazkur nashr terminologik lug'at emas, balki ensiklopediya xususiyatini aks ettiradi, chunki ma'lumotlari termin/ tushunchani izohlashga emas, balki ensiklopedik axborot bilan ta'minlashga qaratilgan. Mazkur maqolada ensiklopedik lug'atlarning o'ziga xos xususiyatlari, turlari, mazmun-mundarijasi muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: Lug'at, ensiklopediya, ensiklopedik lug'at, leksikografiya.

ON THE LEXICOGRAPHIC REQUIREMENTS OF ENCYCLOPEDIA DICTIONARY ENTRIES

Annotation

The intended audience of a dictionary is considered an important parameter of an encyclopedia. The target audience of a dictionary must be indicated in the annotation of any dictionary. From the statements made about the content and structure of dictionary entries, it becomes clear that this publication reflects the characteristics of an encyclopedia rather than a terminological dictionary, as its information is aimed not at explaining terms/concepts, but at providing encyclopedic information. This article discusses the specific features, types, and content of encyclopedic dictionaries.

Key words: Dictionary, encyclopedia, encyclopedic dictionary, lexicography.

О ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКИХ ТРЕБОВАНИЯХ К СТАТЬЕ ЭНЦИКЛОПЕДИЧЕСКОГО СЛОВАРЯ

Аннотация

Назначенная аудитория словаря считается важным параметром энциклопедии. Целевая аудитория словаря должна быть указана в аннотации любого словаря. Из высказываний, сделанных о содержании и структуре словарных статей, становится ясно, что данное издание отражает характеристики энциклопедии, а не терминологического словаря, поскольку его информация направлена не на объяснение терминов/понятий, а на предоставление энциклопедической информации. В данной статье обсуждаются особенности, типы и содержание энциклопедических словарей.

Ключевые слова: Словарь, энциклопедия, энциклопедический словарь, лексикография.

Kirish. “Ensiklopediya (grek. – butun olam bilimini o'rganish) ilmiy va ilmiy-ommabop ma'lumotnoma nashr bo'lib, fan, kasb-hunarining barcha (universal) yoki ayrim sohalar (sohaviy) bo'yicha nisbatan keng axborotni qamrab oladi. Ensiklopediya ma'lumotlari tabiiy va jamiyat haqida bo'ladi. Ular fanning ma'lum davrdagi taraqqiyot darajasini ko'rsatish bilan birga ideologik ahamiyat ham kasb etadi: o'zi tuzilgan jamiyat mafkurasini qo'llab-quvvatlaydi” [1]. Ensiklopedik lug'atlarda predmet, hodisa, tushunchalar, lingvistik ensiklopediyalarda esa predmet, hodisa va tushunchalar so'zlar haqida ma'lumotlar beriladi. Ensiklopedik lug'atlar ikki turga: universal (“Kratkaya rocciyckaya ensiklopediya”, “Detckaya ensiklopediya”, “Bolshoy ensiklopedichekiy clovar shkolnika”) va sohaviy ensiklopediyalarga (“Rucckiy yazik”, “Ensiklopedichekiy clovar yunogo filologa”, ensiklopedichekiy clovar “Yazikoznanie”) bo'linadi. “Lingvistik lug'at va ensiklopediya orasidagi aniq farq lug'at maqolasining bosh so'zlarini qiyoslashda ko'rinadi” [2]. Ensiklopediyalardan mashhur shaxslar, ma'lum bir fan sohasi haqidagi umumiy tasavvur beruvchi, turli voqealar haqida ma'lumotlar o'rin oladi [3].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Tuzilishiga ko'ra ensiklopediyalar alifboli (ensiklopediya materiali alifbo tarzida joylashadi) va sistematik turlarga bo'linadi. Hajmiga ko'ra katta (bir necha o'nlab tomlardan iborat), kichik (10-12 tomli), qisqa (4-6) hamda, odatda, “ensiklopedik lug'at” deb nomlanuvchi 1-3 tomli turlarga bo'linadi. Har bir ensiklopediya (turli sohalariga oid materiallar beruvchi) maxsus ishlab chiqilgan mundarija hamda so'zlik (lug'at maqolalarini tashkil etuvchi terminlarning to'liq ro'yxatiga ega bo'ladi) [1].

Manbalarda ensiklopedik lug'at maqolalarining umumiy tavsifiy maqola; ma'lumotnoma-maqola; izoh-maqola (faqat izoh, agar boshqa tildan o'zlashgan bo'lsa, etimologiyasi beriladi);

havola-maqola (boshqa terminga havola beruvchi maqola) kabi ko'rinishlari farqlanadi. Birinchi va ikkinchi turdagi lug'at maqolasi bir-biridan hajmi bilan farqlanadi; ular ensiklopedik lug'atni ajratib turuvchi xususiyat bo'lib, odatda, ilmiy nazariya tavsifi, tarixiy voqea, geografik, biografik, statistik ma'lumotlar kabi muammolarni yoritadi. Yanada ko'proq ma'lumot olish ushuni lug'at maqolasi oxiridagi adabiyotga, tom oxiridagi adabiyotlar ro'yxatiga yoki maxsus “bibliografik” tomga havola beriladi [1].

Ensiklopediyalarda illyustrativ materiallar: xarita, reja, sxema, chizma (tarh), rasm, fotosurat, portret, faksimil, tanga va bayroqlar rasmi hajm va mazmun jihatdan ahamiyatli o'rinni egallaydi. Ko'p jildli ensiklopediyalar yordamchi ko'rsatkichlar bilan ta'minlangan bo'ladi.

O.V.Korobeynikovaning fikriga ko'ra, “ensiklopedik lug'atlar narsa, predmet, voqea, hodisani so'z sifatida emas, balki o'zini tavsiflaydi”. Aynan shuning uchun ensiklopedik lug'atlarda predlog, olmosh, bog'lovchi, yuklamalarni uchratmaymiz, ba'zi hollarda fe'l, sifat va ravish turkumiga mansub so'zlar kelishi mumkin [4]. Ensiklopediyalar akademik leksikografiyada bo'lgani kabi mualliflik leksikografiyasiga ham tegishli. “Mualliflik leksikografiyasi 1887-yilda paydo bo'lgan. Dante, SHekspir, Betxoven, Gyote, Alisher Navoiy, Amir Temur, Zahiriddin Muhammad Boburga bag'ishlangan ensiklopediyalar mavjud” [5]. Bunday nashrlarning haqiqatda ensiklopedik xarakterga ega ekanligi yoki ensiklopediya deb baholanishi ko'p vaqt leksikograflar bahsiga sabab bo'ldi. Masalan, J.Xeyman “Clovari i ensiklopedii” nomli asarida bu ikki leksikografik mahsulotning 5 ta aniq farqini ko'rsatadi:

1) ensiklopediya so'zni ekstralingvistik voqelik bilan, lug'at esa boshqa so'zlar bilan bog'liqligi nuqtayi nazaridan tavsiflaydi;

2) lug'at va ensiklopediya bir xil tushunchalarni turli xil ta'riflaydi: ensiklopediyada "yorug'lik", "tun", "yuqoriga", "pastga" so'zlarini ilmiy jihatdan ta'riflash, lug'atda ular kundalik muloqotdagi tushuncha sifatida izohlangan;

3) ensiklopedik ma'lumotlar katta hajmga ega bo'lsa, lug'at faqat eng kerakli ma'lumotlarni o'z ichiga oladi;

4) lug'at so'zning semantikasini (belgi va ma'no o'rtasidagi munosabatni) aks ettiradi, ensiklopediyada qo'shimcha ravishda so'zning pragmatikasini ko'rsatadi (belgi va undan foydalanuvchi shaxslar o'rtasidagi munosabat);

5) lug'atdan farqli ravishda ensiklopediyada atoqli otlar ham tavsiflanadi [6].

Yuqorida aytilgan farqlar nisbiy, chunki ba'zan bu ikki leksikografik mahsulot orasidagi farq sezilmay qoladi. V.V.Dubichinskiyning fikriga ko'ra, "hamma lug'atda ham ma'lum ma'noda ensiklopedik xarakterdagi ma'lumot saqlanadi. Hatto bugungi kunga kelib, lug'atlarda ensiklopedik xarakter kuchaymoqda" [7]. I.G.Olshanskiyning yondashuviga ko'ra, leksikografiya uchun ideal holat bu ensiklopedik, etnolingvistik, madaniyatga oid axborotlarni qamrab olgan izohli ensiklopedik lug'atdir [8]. N.Z.Kotelova esa "ensiklopediya lug'at emas, uning leksikografiyaga aloqasi yo'q. Uni lug'at deb hisoblashga asos bo'luvchi yagona belgi undagi birliklarning alifbo tartibida joylashuvidir" degan fikrni yoqlaydi [9].

Tadqiqot metodologiyasi. Ensiklopediya va lug'atlarni farqlashga oid munozaralar davom etmoqda. Masalan, so'zning mantiqiy sharhi bilan so'z ma'nosining izohi orasida chegara qo'yishning o'zi oson ish emas. So'z ma'nosi va u anglatgan predmet ma'nosini farqlab tavsiflash ham shunday muammolar sirasiga kiradi. J.Xeyman esa lug'at va ensiklopediya haqidagi an'anaviy tafovutlar haqidagi tasavvurimizni o'zgartiradi: uning fikriga ko'ra, ensiklopediya bu lug'atdir. Ko'rinadiki, ko'p olimlar ensiklopediya va lug'at orasida farq haqida turli fikrda.

O.V.Korobeynikovaning fikriga ko'ra, zamonaviy xorijiy leksikografiyada izohli lug'atlarini ensiklopediyaga aylantirish tendensiyasi mavjud bo'lib, ta'kidlash kerakki, bu yondashuv dastlab Amerika lug'atchiligiga xos edi [4]. L.P.Stupinning yozishicha, AQShda nashr etilgan lug'atlarning Buyuk Britaniyadagi lug'atlardan ikki jihat bilan farqlanadi. Bu xususiyat 1934-yilda nashr etilgan Vebster izohli lug'atiga ham xos. Birinchidan, ensiklopediyalar fan, texnika, san'at va maxsus soha terminologiyasini qamrab oladi; ikkinchidan, lug'at katta hajmdagi atoqli otlar: mashhur tarixiy shaxslar, san'at arboblari, shoir, yozuvchilar, amaldagi yozuvchi, rassom, san'atkorlarning ism, familiya va taxalluslari; geografik nomlari, ko'cha va maydon nomlarini qamrab oladi. Bunday ikki turdagi leksik qatlam ensiklopediyalar va maxsus lug'atlarning so'zliklari ro'yxatini tashkil etadi. Masalan, Vebster lug'atida filologik izohlar (so'zning semantikasi) bilan birga ensiklopedik ma'lumotlarga ham o'rin ajratilgan.

G.Bejuaning ta'kidlashiga ko'ra, ko'pgina Amerika umumiy tipdagi lug'atlari (general-purpose dictionaries) u yoki bu darajada ensiklopediyalarga xos bo'lgan makrostruktura ega. Amerika lug'atlarining ensiklopedik xususiyat kasb etishi lug'atlarda atoqli otlarning so'zlik ro'yxatiga kiritishdan boshlab ensiklopedik (encyclopedic-type definitions) ma'lumotlarga bo'lishi bilan izohlanadi [10]. Keyinchalik izohli lug'atlarga ensiklopedik ma'lumotlarni qo'shish Britaniya leksikografik industriyasiga ham kirib keldi. Masalan, Longman Dictionary of English Language and Culture, Collins Concise English Dictionary, Collins COBUILD English Dictionary, Longman Dictionary of the English Language kabi lug'atlarga gazeta va jurnal nomlari, tashkilot, kompaniya, bank va magazin nomlaridan boshlab mashhur biografiyasigacha turli xildagi ensiklopedik ma'lumotlar kiritilgan.

V.G.Gakning fikricha, nazariy va amaliy leksikografiyaning rivojlanishining hozirgi bosqichida lingvistik va ensiklopedik lug'at xususiyatlarini birlashtirish tobora tabiiy jarayon sifatida qabul qilinmoqda [11]. Bizningcha, zarur ekstralingvistik ma'lumotlarning izohli lug'atda aks etishi lug'at maqolasining axborot imkoniyatlarini oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotchi bu jarayonni so'nggi 20-25 yilda boshqa mamlakatlardan ko'plab migrantlarning ko'chib kelishi, migratsiya jarayonlari bilan bog'laydi. Ular ushuni ingliz

jamiyatining hozirgi kungacha bo'lgan ko'plab realiyalari tushunarsiz. Shuning uchun ko'pgina zamonaviy ingliz lug'atlarining mualliflari izohli-ensiklopedik tavsifga murojaat qilishadi, natijada, lug'atlarning izohli-ensiklopedik yo'nalishi kuchayadi [13].

Filologik (lingvistik) lug'atlarni tavsiflashning asosiy obyekti til birliklaridir. Filologik turdagi lug'atlar odamlarning nutqiy faoliyatida foydalanadigan lisoniy vositalar borasidagi ma'lumotlarni saqlaydi. Bunday lug'atning ensiklopedik lug'atdan asosiy farqi o'quvchiga so'zni to'g'ri talaffuz qilish, yozma nutqning to'g'ri va ravon bo'lishiga erishish, boshqalar tomonidan yozilgan matnni to'g'ri tushunishga yordam beradigan ma'lumotlarni beradi. Lisoniy ma'lumotlarni qamrab olgan spravochniklardan foydalanish kishiga nutqiy ko'nikmalarning shakllantirishga yordam beradi.

Ensiklopedik spravochniklarning asosiy obyekti mustaqil so'z, so'z birikma, mazkur tushuncha bilan bog'liq olam va shaxs haqidagi bilim (ma'lumot)lardir. Demak, ensiklopediya va spravochniklarda tilga oid bo'lmagan voqeliklar xarakterlanadi: ya'ni predmet va narsalar haqidagi bilimlarimiz, tabiat va jamiyat hodisalariga oid tushunchalar bayon qilinadi, kishilarning tarjimai holi keltiriladi, muhim voqealar haqida ma'lumotlar beriladi, tarixiy sanalar ko'rsatiladi. Ushbu turdagi lug'atlar atrofimizdagi olam haqidagi to'plamdir.

Ensiklopedik tipdagi spravochniklarning tavsif obyekti nolisoiy voqelik bo'lib, masalan, lingvistik ensiklopedik lug'at dunyo tillari haqidagi bilimlarni o'z ichiga oladi, ular ma'lum bir tilga, tillar guruhi yoki barcha tillarga xos xususiyat, hodisalarni aks ettiruvchi maxsus tushuncha/ atamalar bilan belgilanadi.

Ensiklopedik lug'at hajmining parametri lug'atning miqdoriy tarkibini emas, balki uning sifatini belgilaydi. Demak, kichik hajmli ensiklopediyalarda so'zlar soni kam emas, balki lug'at tavsifi obyekti uchun eng zarur bo'lgan, minimal miqdordagi lug'at birliklari mavjud. O'rta hajmli ensiklopediyalar lug'atning shunday miqdoriy tarkibini o'z ichiga oladi, uning yordamida lug'at tavsifi obyektiga mos keladigan lisoniy birliklarning asosiy qismi tavsiflanadi. Katta hajmli ensiklopediyalar lug'at tarkibini tashkil etuvchi lug'aviy birliklarining (imkoni boricha) eng katta hajmini qamrab oladi, bu akademik ensiklopediyalarga xos holatdir.

Ensiklopediyaning ko'plab parametrlari mazkur nashr mo'ljallangan o'quvchilar toifasi(qatlamiga) bog'liq. Spravochniklar, odatda, o'z ona tili olamni o'zlashtirish yoki chuqur o'rganish uchun, shu bilan birga mazkur til xorijiy til sanalgan kitobxonlar ushuni mo'ljallanadi [14].

Ensiklopedik lug'atlarning xususiyatini yanada chuqurroq izohlash maqsadida ayrim ensiklopediyalarning makro va mikro strukturasini tahlil qilamiz.

Ensiklopediyalar orasida "Lingvistik ensiklopedik lug'at" [15] e'tiborimizni tortadi. Mazkur ensiklopediya alohida soha – lingvistikaga bag'ishlangan. Undagi tushunsha(termin)lar lingvistik, dunyo tillari va tilshunoslik bilan bog'liq soha terminlariga oid. A.S.Gerd lingvistik ensiklopediyaga yozgan taqrizida bu ensiklopediyaning lug'at maqolalari haqida shunday yozadi: "Alohida tillar va til oilalari haqida yozilgan maqolalar juda muvaffaqiyatli chiqqan. Bu tavsiflardagi metatil keng kitobxonlar ommasiga mo'ljallangan va ular uchun tushunarli. Har bir lug'at maqolasida uning tipik xususiyatini bildiruvchi (alohida e'tiborga molik jihati) qo'yilgan, keyin uning areali ko'rsatilgan, o'sha tilda gapiruvchilar soni, mazkur til shevalari, struktur xususiyatlari va o'ziga xosligi, adabiy til va sheva munosabati, yozuvi hamda adabiy tili haqida ma'lumot keltirilgan" [16].

Tahlil va natijalar. Lingvistika soha(fan)lari, yo'nalishlari, yozuv turlari haqidagi lug'at maqolasining o'ziga xos xususiyati haqida: "bunday maqolalar mantiqiylik va aniqlik tamoyiliga asoslangan"ligini ta'kidlaydi. "Bir qarashda LES (Lingvisticheckiy ensiklopedichekiy clovar) ikki qismga: tillar va asosiy nazariy tushunchalar lug'atiga bo'lingandek tuyuladi. Ammo bu ziddiyat faqat zohiriy bir belgi. Birinchidan, tillar haqidagi lug'at maqolalari ham lingvistik terminlar va ularning izohi bilan boyitilgan. Ikkinchidan, bu ikki qismni bog'lab turuvchi narsa bu tillarning tarixi, fanlar (germanshunolik, slavyanshunolik, fin-ugorshunoslik) va tilshunoslik tarixidir"

[16]. A.S.Gerdning fikricha, lug'at maqolalarining umumiy alifbo tartibini qulay, to'g'ri deb hisoblash maqsadga muvofiq. Umuman, lug'atda asosiy va turlangan terminlar, ularning sinonimlari va transkripsiyasi keltirilgan. Har bir lug'at maqolasi bibliografiya bilan ta'minlangan [16].

Boshqa bir ensiklopediyaning xususiyatlarini tahlil qilsak, uning farqli va o'xshash tomonlari ochiladi. Fizik geografiya bo'yicha to'rt tilli ensiklopediyadan [17] mazkur fan tarmog'i hamda shu sohaga yaqin fanlar – geologiya, astronomiyaga oid 5700 ta termin o'rin olgan. Mazkur terminlar rus va uning analoglari: ingliz, nemis, va fransuz tillaridagi ensiklopedik izohlar bilan boyitilgan. Ensiklopediyada ingliz, nemis va fransuz tillaridagi alifboli ko'rsatkich mavjud. Lug'atning ikkinchi qismida ingliz, nemis va fransuz tillaridagi ko'rsatkichning mavjudligi mazkur ensiklopediyaning bir vaqtning o'zida izohli (chunki ensiklopedik ma'lumotli izohli lug'at maqolalaridan tashkil topgan) hamda ko'p tilli tarjima lug'at sifatida foydalanishga va lug'atni "ko'p tilli ensiklopedik-tarjima lug'at" deb baholashga asos bo'ladi. Lug'at maqolasining bosh so'zi sanalgan, boshqa tillardan o'zlashgan terminning etimologik xususiyatlari ham yoritilgan. Bu esa kitobxonga terminning qaysi tildan olinganligini bilishga yordam beradi [17].

Demak, birinchidan, ko'p tilli ensiklopediyalarda so'zlik alifbo tartibida bo'lgan faqat bitta tildagi so'zni topish emas, balki alifbo tartibidagi ko'rsatkich yordamida boshqa tillardagi so'zlarni ham topib, uning tarjimasini ko'rish mumkin. Ikkinchidan, terminologik lug'at maqolasida so'zning etimologiyasi haqida ma'lumot berilsa (agar u o'zlashma termin bo'lsa, bu yanada muhim ahamiyat kasb etadi), ensiklopediyadan etimologik lug'at sifatida foydalanish imkoniyati paydo bo'ladi. Bu esa ensiklopediyaning ko'p funksiyaliligini yanada oshiradi.

Brokgauz va Efron ensiklopedik lug'ati [18] («Ensiklopedičeckij slovar' Brokgauza i Efrona» (abbr.: ESBE)) rus tilidagi universal ensiklopediya bo'lib, 1890-1907-yillarda

“F.A.Brokgauz – I.A.Efron” (Peterburg) nashriyot jamiyati tomonidan chop etilgan. Nashr 2 variantda – 41 asosiy va 2 qo'shimcha jild (tirajning kam qismi) hamda 82 asosiy va 4 qo'shimcha jild ko'rinishida amalga oshirilgan. Ensiklopediyada 121 240 maqola, 7800 illyustratsiya va 235 xarita keltirilgan. 1899-1902-yillarda 3 jildli Kichik Brokgauz va Efron ensiklopedik lug'ati («Maliy ensiklopedičeckij slovar' Brokgauza i Efrona» (MESBE)); 1907-1909-yillarda uning 4 jildli ikkinchi nashri amalga oshirilgan.

Ensiklopediyaning o'ziga xosligi. Mazkur ensiklopediyada Rossiya tarixi, fani, ta'limi, sanoati, madaniyati haqidagi ma'lumotlar katta qismni egallagan. Masalan, “Rossiya” lug'at maqolasi ikki jildni egallagan.

Bundan kelib chiqib aytish mumkinki, ensiklopediyada ma'lumot hajmiga chegara qo'yilmaydi. Ma'lum narsa, voqelik/hodisa haqida ensiklopediya maqsadiga ko'ra istalgan hajmda maqola bo'lishi mumkin. Shuningdek, lug'at maqolalari hajmida o'zaro mutanosiblik bo'lishi ham majburiy emas.

Xulosa va takliflar. Birinchidan, ensiklopedik lug'atlar terminlar lug'atidan lug'at maqolasi mazmuni va mikrostrukturasi erkinligi bilan farqlanadi. Terminlar lug'atida mikrostruktura shablon tarzida hamma lug'at maqolasida takrorlansa (barcha lug'at maqolalarida bir parametr, unsur bo'yicha termin baholanadi, izohlanadi), ensiklopedik lug'atlarda bu tamoyil amal qilmaydi. Lug'at maqolasi muallifi uslubiga daxl qilinmaydi. Ikkinchidan, terminologik lug'at kam sonli (odatda, bunday lug'atlarni tuzishda birdan to'rttagacha muallif ishtirok etadi) mualliflar ishtirok etganligi uchun ularning maqolalari bir uslubga yaqinlashtiriladi hamda lug'at maqolasi tarkibiy qismlariga talab qo'yiladi. Chunki lug'at birliklari – terminlar bir xil parametrlar asosida tavsiflanadi. Ensiklopedik lug'atlarda mualliflar soni juda ko'p bo'lib, lug'at maqolasi tarkibi erkin bo'ladi.

ADABIYOTLAR

1. <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/126/748.htm>
2. <https://lingvotech.com/tipislovarej>
3. http://ebooks.grsu.by/pustoshilo_lang/3-printsipy-klassifikatsii-i-tipy-slovarej.htm
4. Коробейникова О.В. Об особенностях толкований в энциклопедических словарях//http://www.rusnauka.com/CCN/Philologia/6_korobeynikova.doc.htm
5. Lindsay M. The Burns encyclopedia. – L., 1959.; Campbell V.C., Quinn E.A. Shakespeare encyclopedia. – Methuen, 1966.
6. Haiman J. Dictionaries and encyclopedias. Lingua 50, 1979. – P. 33.
7. Дубичинский В.В. Искусство создания словарей. Конспекты по лексикографии. – Харьков, 1994.
8. Ольшанский И.Г. Лингвокультурология в конце XX в.: итоги, тенденции, перспективы // Лингвистические исследования в конце XX в. – М., 2000. – С. 45-46.
9. Котелова Н.З. Семантическая характеристика терминов в словарях. – М., 1976. – С. 33.
10. Béjoint H. Traditions and Innovations in Modern English Dictionaries. – Oxford, 1994. – P. 48-49.
11. Гак В.Г. Проблема создания универсального словаря (энциклопедический, культурно-исторический и этнолингвистический аспекты) // Национальная специфика языка и ее отражение в нормативном словаре. – М., 1988.
12. Карпова О.М. Библиографический указатель словарей языка английских писателей (XVI – XX вв.). – Иваново, 1993.
13. http://www.rusnauka.com/CCN/Philologia/6_korobeynikova.doc.htm
14. <https://herzena.ru/index.php/dictionary/type>
15. <http://tapemark.narod.ru/les/recenzija.html>
16. Герд А.С. [Рецензия] // Известия Академии наук СССР. Серия литературы и языка. – М.: Наука, 1991. – Т. 50. № 4. – С. 373-375. – Рец. на кн.: Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н.Ярцева. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – 683 с. (<http://tapemark.narod.ru/les/recenzija.html>) (Мурожаат санаси: 19.07.2023)
17. Щукин И.С. Четырехязычный энциклопедический словарь терминов по физической географии Редактор(ы):Спиридонов А.И. Издание: Советская энциклопедия, Москва, 1979. – 703 с.
18. <https://ru.wikipedia.org/wiki/>